

EL CATALÁNISTA

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya.

-- La correspondencia al Director. --

Los originals no 's tornan.

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ
Carrer de Las Valls, 23.-Teléfono, 169.
SABADELL.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ
Sabadell. . . . . 2 rals al mes.
Fora. . . . . 3 » trimestre
Un número sol. . . . . 1 »
Anuncis á preus convencionals.

Los catalans á Buenos Aires

Es prou sapigut y repetit tots los dias que 'ls catalans sigan ahont sigan y vaigin ahont vaigin, saben demostrar ben á las claras la activitat y geni característichs de la nostra rassa portant á llunyas terras son caràcter emprenedor que trehuen fruyts fins de las entranyas de la mateixa roca.

Y com no fa molts dias y ab motiu del banquet en obsequi á don Pere Llonch y Font que tingué lloch en lo «Centre Català» d'aquesta ciutat, se parlá bastant d'aquesta materia, posant de relleu la noblesa de caràcter dels fills de nostra terra que van á la República Argentina no á imposar lleys y costums extranyas á la gent d'aquells payssos, sino á conquerir son efecte y germanar per medi dels llassos comercials que tant acostan avuy als pobles, bó será fer constar com una prova més de las afirmacions allí fetas, los travalls y éxit profitós obtingut per altres catalans que al igual que 'l senyor Llonch y demás compatricis tant alt aixecan lo bon nom de nostra estimada Catalunya.

Tal com ho hem llegit en nostre estimat colega *La Renaixensa*, que ho publicá en sa revista quincenal de la República Argentina, ho insertem avuy en nosstras planas perá que 's convencin nostres llegidors de la veritat d'aquellas afirmacions abans esmentadas, y veigin al mateix temps l'estat floreixent de la vinicultura en la América del Sud, degut principalment al treball infatigable d'un bon patriciu

sap donar á totes sas empreses, sigan las que sigan, un sello de grandiositat que las fa doblement dignas de ser admiradas.

Diu aixís la revista quínsenal á que ja hem fet referencia:

«La provincia més afortunada en aquesta classe de producció, segons los datos recullits y que crech del millor origen, es la de S. Juan.

Expressament he vingut á parar en aquest punt pera parlar d' un establiment pertanyent als senyors Uriburu, Castro y Castells, en la provincia aludida, y que sens dupte es un dels més grans no solzament d' América, sino d' Europa y potser del món.

Aquesta rahó social posseheix la friotera de 300 hectáreas totes de regadiu y plantadas complertament de vinya, haventhi variadas classes de rahims com Cabernet, Malbech, Merlot, Pinaud y altrás moltas varietats de quals noms es molt difícil lo recordarsen.

La darrera cullita d' aquesta sola casa, segons los datos que tinch á la vista, fou de 12 mil bordelesas de 200 litros, ó sian prop de dos milions y mitj de litros de vins de diferentas classes, reputats com á superiors.

Los cellers son colosals. Los edificis son grandiosos ocupant prop de sis cuadras de terreno y tot está organísat segons los darrers avenços en la producció y fabricació del ví.

La capacitat total dels cellers esmentats passa de 30 mil bordelesas, com si diguessim de 6 milions de litros; que ja n' hi ha pera fer respecte á las mes grans obras d' aquesta classe.

Aquesta rahó social, únicament pera la elaboració de sos caldos y cuydar vinyas, edifici, comtabilitat, etc., etc., ocupa constantment á més de 800 personas.

Fins aquí en aquestas grans produccions y empresas s' hi ha de veure 'l caràcter emprenedor del geni catalá.

La rahó social, com he dit avans, es Uriburu, Castro y Castells. Lo darrer nom es lo Castells tantas voltas mencionat com á gran banquer y gran emprenedor en negocis que'n podriam dir d' *alta volada*. Lo senyor Castells es lo donador de la «Casa d' Espanya» y que ab sas notables empresas y ab sas notabilíssimas obras s' ha fet persona digna baix tots conceptes de la admiració de propis y extranys.

Ja veu, senyor Director, que fins lo desenrotllo de la producció del ví en aquestas terras, qual producció es mes que grandiosa per un sol establiment culliter, y en nació que sols compta actualment uns cinch milions d' habitants, també es deguda, en aquesta part, á la empresa d' un catalá de cor.

* * *

Y ja que parlém de vins y del senyor Castells, y venint com ve á tom, parlaré del descobriment que feu dit senyor en una propietat

que posseheix á Missiones, anomenada: «Asserrader Castells». Lo descobriment es una fusta que reuneix molt millors condicions que 'l roure y 'l castanyer pera la pipería ó envás dels vins.

No produheix la menor variació en lo gust dels caldos, ni dona la menor sentida de fusta, que sempre ha sigut la gran preocupació dels envassadors. A més, á pesar de sa fibra finíssima y son color hermo-síssim molt semblant á la caoba, es bastant flexible pera fer botas de totes classes.

Ha implantat dit senyor en lo mencionat punt una gran fábrica de dogas d' aquella classe, que, transformadas en bordalesas, serveixen pera contindre 'ls vins á que, m' he referit avans.

Aquest establiment compta ab 27.000 hectáreas de boscos sumament espessos, quals arbres la major part produheixen la fusta á que he fet referencia.

Y també, fins en aquellas y despobladas regions calurosos, habi-tadas sols per feras y salvatjes; també hi ha fet brotada lo geni catalá, puig que á més de ser la propietat d' en Castells, es també catalá lo jove que dirigeix y administra nquest nou establiment, lo senyor don Joseph Pagés, fill de la pintoresca vila de Masnou.»

SECCIÓ POLÍTICA

Com ja saben de sobras nostres llegidors, lo ministeri conservador presidit per 'n Cánovas del Castillo, ha caygut del govern completament destrossat per una d' aquestas dissidencias tan propies de la mesquina política madrilenya.

L' ambició del senyor Silvela y la rivalitat entre aquest y 'l senyor Romero Robledo, han pogut més que totes las queixas de l' opinió pública, conseguint la cayguda d' un govern tan fluix y tan inepte, que sembla mentida s' haigi aguantat tant temps en la governació del Estat.

En mitj de las discussions y la descomposició conservadoresca, hi hem trobat no obstant un nou criteri emés per l' *eminent home d' Estat* senyor Cánovas del Castillo, que pinta de manera tre lo descarat cinisme de la actual política centralista y madrilenya, y al qual va agafarse Cánovas com si aixís pogués excusarse de sa falta d' energia en los assumptos municipals.

Afirmá l' *il·lustre* jefe del ex-partit conservador que los Ajuntaments sols poden s'nspondre per questions polítiques, pero de cap manera per simples questions administrativas.

De lo qual ne resulta que si un Ajuntament no es prou adicte á la política imperant en les esferas del govern y aquest no está segur de que *per tots los medis* surtin los diputats que patrocina, l' Ajuntament falta als seus debers y per lo tant sa suspensió es immediata é indispensable; pero si l' Ajuntament compleix políticament sos compromisos, per més que 'ls concejals rotin per més que la Casa Comunal siga un floc de immoralitat y corrupció, la suspensió en aquest cas es injusta é improcedent encara que á crits y ab indignació lo demani 'l poble que paga y treu, pera que 'l serveixi noble y honradament.

¡Valenta teoria, y bonich sistema d' interpretar las lleys!

Y pensar que homes aixís y polítiques d' aquestas tenen encare servidors adictes entre la gent que 's precia d' honrada, entre aquesta gent que sens dubte consideran com á crim lo rebre

vint pessetas, comés à la nit y en casa agena, y no 's creuhen rebaixats alternant intimament ab los que 'n roban moltes mils, en plè dia y en la casa pública!

Afortunadament, pera 'ls partits d' aquesta especie, ja que la opinió pública á Espanya no pot fer prevaldrer sas resolucions no faltan may Silvelas que portats per la ruindat de sas miras egoistas, serveixin á la Providencia per cástich de sos desacerts innumerables y vaigin uns y altres, descompostos y desacreditats, al magatzem dels trastos vells pera lo que 'ls resta de vida.

Lo nou govern sagastí, obligat à formarse molt avans de lo que 'ls mateixos fussionistas esperavan, ha comensat baix lo mateix peu forsat del ministeri qu' acaba d' enfonzarse en lo descrèdit.

Los conservadors tenian l'apoyo benefactor y tutelar al mateix temps que ridicul del general Martinez Campos y 'ls fussionistas ab tot y voler desfer tot lo dolent dels canovistas, comensan per imitarlos ab l' apoyo benefactor y tutelar y no menys ridicul que 'ls presta el *consecuente republicano don Emilio Castelar*.

Y no tenen l' ajuda mes eficaç encara d' algun possibilista dintre del mateix ministeri, perque en mitx de tot, encara 'ls hi queda à aquets una mica, no gayre, de vergonya y comprenen lo desastrós efecte que havia de causar à tothom una benevolencia tan *desinteresada*.

Aixó no obstant, ha dit 'n Castelar que en la próxima modificació ministerial que no cal dir que pera premiar serveys dels correligionaris sera próxima, s' efectuarà la entrada triomfal d' alguns possibilistas que no poden esperar més temps la tan somniada cartera.

* * *

Respecte als personatges que componen l' actual ministeri, calficat d' altura per los polítics madrilenys, poch havem de dir per la part nostra.

Tots menos un han sigut ja ministres y no cal dir que ho han fet prou malament pera que poguém esperarne gran cosa.

Ab mes motiu no podem esperar res per quan si be son dintre 'l fusionisme primeras figuras, torman un conjunt de ministeri tan abigarrat y tant distint en sas idees que no sabem pas com van à manegarsho pera sortir del mal pas.

Lliure-carbistas y proteccionistas, partidaris de las economias y partidaris dels gastos, ab un ministre de la Governació qu' enten en cosas d' Hisenda, ab un ministre d' Ultramar qu' ha estudiat lo de Marina, lo de Foment amich de fer tractats, lo de Guerra apunt de fer gastos, lo d' Hisenda disposat per las economias y per fi de festa ab un president que no enten de res en concret com no siga de gramática parda, no sabem pas com s' acabarà aquest fandango.

Deu vullga, que, com de costum, no pagui 'l pays los plats trencats.

Es cosa curiosa lo següent telégrama que desde Paris trasmeten al *avisado Diario de Barcelona*, y que aquest, llest com ell sol inserta per carambola:

«Sembla que la comissió de Mr. Rodowitz, embaixador de Berlin á Madrid consistirà: Primer, ab la formació d' un tractat de comerç; segon, encas de morir lo Rey obtenir la possibilitat de posar un prímpcep prussià en lo trono d' Espanya; tercer, ab un tractat ofensiu y defensiu ab promesa d' obtenir una part del Marroch; quart, Alemania reorganisarà l' exercit espanyol; quint, atreurer á Portugal á aquesta combinació; sisé, obtenir per una societat alemana la construcció d' un ferrocarril estratègic.»

¡.....!

Anèm á pams: ¿no es cert que no 'n creu res d' aixó senyor *Diario*?

Mes ben dit: ¿no li sembla que l' inventor de la noticia es un sastre que coneix lo panyo?

Es l'únic paper que pot fer Espanya devant las nacions civilisadas. Desde París li envian pe telégrafo uns caminadors.

S'ha inaugurat en aquesta ciutat un *Círculo republicano histórico* en lo qual segons tenim entès hi figuren los elements possibilistas sabadellenchs, encara que pochs, ben avinguts y fiels a las ordres de son amo y senyor de Madrid don Emili Castelar.

Lo dia de la inauguració que coincidí ab la crisi política no permeté posarse ben en clar, si aquest *Círculo* es partidari del republicanisme d' en Castelar avans de la cayguda d' en Cánovas ó be del vergonyós ministerialisme possibilista d' ensà de la pujada d' en Sagasta.

Ja ho digué lo director de *La Publicidad* senyor Corominas que no sabem si es lo jefe ó l'en-carregat dels possibilistas de la provincia en lo discurs que va dirigir als correligionaris d' aquesta ciutat. «Tenia intenció, va dir lo senyor Corominas, de preparar un discurs que fos digne de la vostra il·lustració, pero l' actual crítich estat de la política espanyola y l' obscur que 's presenta l' horitzó respecte la marcha dels partits....» com si diguessim, no sabent del cert si á horas d' ara hem de ser republicans ó monàrquichs, vos vaig á entretenir una estoneta parlant dels presupòsits de la pau que això no compromet á res.

Y del dit al fet: lo senyor Corominas va desfogarse parlant dels presupòsits que segons se veu es lo que mes amohina als possibilistas amichs d' atrapar las gangas al mateix anexas.

En cambi un tal senyor Canals... *Caminos y Puertos* agafant la cosa per lo seriò va dir que tot home honrat hauria de ser possibilista. A la cuenta l' honradés estriba en estar apunt de saltar de la república á la monarquia quan convinga als propis interessos.

Y va acabar la festa possibilista convidant al públich del café Euterpe á pendrer uns quants dolsos y beurer una copeta.

¡Ah! dolents, esclat qu' aixis s' atiparán de fer prossèlits.

¡Si enllepoleixen tant dolsament als pacífichs concurrents del café nou de la Rambla!

LA LITERATURA CATALANA EN LO SIGLE XIX⁽¹⁾

ANTECEDENTS HISTÒRICHS

Lo sentiment de la nacionalitat perduda, que may mor en lo cor dels pobles que han sigut grans, independents, encara que deixin de

(1) Los historiadors y panegristas del moviment literari que 'ls catalans anomenan *Renixensa*, son tan numerosos que costaria treball fer un recompte dels més principals; la patria d' Aribau, Verdaguer y Guimerà ha lograt en aquest punt millor fortuna que l' altra més considerable porció d' Espanya ahont sols se parla y s' escriu en castellà. A Fransa, lo baró do Tortoulon (*Re-naissance de la littérature catalane et de la littérature provençale*, Toulouse, 1868); y A. Savine, en l' estudi que precedeix á la traducció de *La Atlántida* (Paris, 1884); á Alemania lo célebre y erudit hispanófil, don Joan de Fasthenrat, ab sa recent y copiosa antologia *Catalanische Troubadore der Gegenwart*; á Suecia, segons diuhen, un senyor Storm, que ha tingut imitadors, y entre nosaltres, aixis dintre com fora de Catalunya, don Joaquim Rubió y Ors (*Breve reseña del actual renacimiento de la lengua y literatura catalanas*, Memoria llegida en la Academia de Bonas Lletres de Barcelona 'l 3 y 'l 17 de Febrer de 1877); don Francisco M. Tubino (*Historia del renacimiento literario contemporáneo en Cataluña, Baleares y Valencia*, Madrid, 1880; 1 volum de 800 planas en quart prolongat); don Constantí Llombart (*Los fills de la morta viva*, Valencia, 1883); don Antoni Elias de Molins (*Diccionario biográfico y bibliográfico de artistas catalanes del siglo XIX*), y molts més, ja directa, ja indirectament, han estudiat las gloriosas y vi-sissituts de la *Renixensa*, y las fet conegudas universalment.

serho, sobrevisqué en Catalunya á la incorporació del seu organisme polítich en lo que constituïren definitivament los Reys Católichs, deixá fundament grabats en la pensa d' aquella rassa conquistadora 'ls gloriosos recorts d' altres dias, la impulsá més d' una vegada en la pendent del separatisme, y ni fins després de la guerra de successió y del siti de Barcelona en 1714, ni fins ab la política exageradament centralisadora de Felip V y dels seus successors, s' extingeix del tot en los catalans lo patriotisme local, fundat sobre 'ls basáltichs fonaments de la Geografia, del caràcter y de la tradició histórica. Las montanyas que creuhan aquella terra li serveixen de vallas incommovibles, y ab la seva mateixa esteleritat estimulan y aviven l' esperit laboriós dels habitants; lo mediterrani, extenentse inmens cap á las costas llevantinas, los feu navegants y guerrers, y los hi parla avuy mateix de las homéricas hassanyas que immortalisaren lo regnat de Pere III y dels dos Jaumes; y 'ls Pirineus los posan en contacte ab Fransa, qual proximitat converteix á Barcelona en cosmopolitisme industrial y científich. Catalunya, además, parla un idioma que jamay ha deixat de vibrar en los llabis dels seus fills, que enaltiren insignes prosistas y poetas, y que avuy torna á engalanarse ab las joyas dels seus millors temps, despullantse de la pobresa en que la posaren la ignorancia y 'l descuyt.

Es veritat que la literatura catalana novíssima ha rebut y segueix rebent la doble influencia parisenca y madrilenya, y que viu del esperit modern més que de las tradicions patrias; es veritat que 'ls seus autors tenen més semblansa ab Zorrilla y Victor Hugo, ab Galdós, Pereda y Zola, que ab Aussias March, Ramon Lull, Montaner ó Eximenis. Pero la erudició, que ha desenterrat ó vulgarisat las obras d' aquets y altres grans ingenis, va logrant que 'ls seus actuals continuadors girin envers á ells los seus ulls, en quant ho permeti la inmensa desigualtat de las circumstancias; y ja per empenyo reflexiu, ja per la intuició que presta l' entusiasme carinyós y fillial, un poch de la antiga savia persevera en l' arbre del renaixement catalá.

No ha d' olvidarse al estudiarho que desde 'ls luctuosos sigles primers de la reconquesta espanyola fins que s' verificá en lo sigle XV nostra gloriosa unitat nacional, disfrutá 'l Principat d' una autonomia política, reflexada en la seva cultura com en tota la seva organisació interna; que en las sevas escolas celestiásticas brillá tan intensa llum del saber isidoriá, que allí vingué ilustrarse 'l monjo Gerbert, després Papa ab lo nom de Silvestre II, la més excelsa figura del seu temps, deixeble d' Athon, Bisbe de Vich, y quals relacions epistolars ab Bonfillo, Joseph y Lupito, posan molt alta la representació intelectual de Catalunya en mitg de la omniosa y universal decadencia de

sigle X; que en los dos següents se conreuhava la poesia del Laci ab la destresa manifestada en los cantars en la mort de Borrell III y en llaor de Ramon Berenguer IV; y, per últim, que si 'l matrimoni d' aquest prímpcep ab Petronilla d' Aragó (1137) inicia una era de prosperitat pera 'ls estats units dels Comtes-Reys de Barcelona, ja avans Ramon Berenguer III lo Gran, al perdre per esposa á Donya Dolsa, hereva del comtat oriental de Provença (1112) havia obert las portas del seu domini á la naixent literatura del Mitjdia de Fransa, que ell y 'ls seus successors fomentaren, ja ab lliberal drotecció, ja cantant alguns en la graciosa llengua occitánica.

Al voltant dels reys poetas Alfons II, Pere II y Pere III, veyém cultivar la *gaya ciencia* y no pochs súbdits seus, com lo cínich y aborrible Guillém de Bergadán, l' autor de la *Dreita manera de trovar*; Ramon Vidal de Bezandún ó Besalú, purista intranzigent en matèrias gramaticals; Guillém de Cervera y Severí de Girona, en qui apunta ja la tendencia reflexiva docent, propi del geni catalá. Aixís mateix los trovadors francesos de més mérit y nombradía, Bertrán de Born, Girald de Borneil; Aimeric de Peguilhá, etc., sostenían relaciones amistosas, alguna vegada alteradas, ab los soberans de la Espanya oriental.

L' idioma que aquí 's parlá, y que, ab las naturals modificacions, segueix parlantse al present, no es un dialecte del castellá, com ab ridicul aplom se sent tots los dias assegurar á la gent semi-ilustrada, sino una varietat notable de la llengua d' oc, ó provensal, pera seguir la denominació, un poch infundada per lo exclussivista, que se li dona comunment. Lo léxich y la fonétitica adoptats per los trovadors, foren, segons totas las probabilitats, producte d' una selecció entre 'ls distints usos de cada localitat, sense obehir tampoch á reglas fixas é inflexibles; no deu, donchs, batejarse ab lo nom d' una comarca, com la Provença ó 'l Llemosí, lo que ab igual dret perteneixia á molts altres dels dos costats del Pirineu.

Per lo que fa á Catalunya, no empleá son dialecte peculiar, sino la comuna llengua literaria en las primeras obras poéticas que produhí, excepte unas pocas de carácter popular y eminentment relli-gios (1); y quan sa literatura quebranta 'ls vincles de la imitació y

(1) Lo *Planctus Sancte Mariæ Virginis*, del sigle XII, que publicá Villanueva en lo tomo IX de son *Viaje literario*, y que comensa: *Augats, seýs, qui credets Deu lo paire...*; la paráfrassis de la epistola corresponent al dia de Sant Esteve, que 's doná á llum en lo tomo XII de la obra esmentada; la poesia á la Verge que descubrí Milá atribuintla conjecturalment al sigle XIII (*De los trovadores en España*, Barcelona, 1889, plana 494), y tal vegada també, encara que 'l llenguatge sembla molt modern, lo bonich *Birolay de Montserrat ó de Sancta Maria* (*Rosa placent, solayl de resplandor—estela luscant, joyellu relucent...*), que pot llegirse en *Los Trovadores de Balaguer* (tomo I, plana 180, 2.ª edició, Madrid, 1882). No hi ha per que parlar dels versos apócrifs atribuhits á Jordi del Rey y Jaume Febrer, suposats contemporanis de don Jaume I Conquistador, ni del plagi del primer comès per lo Petrarca, plagi que sols asistí en la fantasia de conlats y gens escrupulosos historiadors.

del conceptisme eròtich y cortesá, entrá de ple, com en domini propi, en las fértils planuras de la prosa didáctica, ahont tan excelents fruyts havía de recullir, ja conreuhant las ciencias morals y políticas. ja las graves ensenyansas de la Historia.

Encarná aquest esperit fecond d' observació, junt ab las demés prenyas características del geni catalá, en l' excels fill de Pere II y de María de Montpeller, en aquell monarca tan simpátich com terrible que s' anomená En Jaume I, que, no content ab haver ofegat en sa infancia, com Hércules, los monstres de la anarquía feudal, y obert ab la punta de sa espasa dos extensos territoris á la fe de Cristo, y perfeccionat la organisació democrática de sos regnes, donantlos lleys é institucions que no tenen rival en la Etat Mitja; no content ab ser lo flagell de la morésma, que espantava *ab la cua de son cavall*, l' ídol del seu poble, lo lliurador d' altres, y 'l digne émulo de las glorias militars de Ferran III lo Sant; cenyí també en son front lo llor d' historiador y mortalista, de César y March Aureli, dictant ab la ingenuita hermosa del que res admirat, perque está familiarsat ab totes las grandesas, la narració de sa propia vida, y condensant en lo *Llibre de la saviessa* 'ls seces de la especulació tética, tant la oriental com la greco-latina y la cristiana.

La Crónica d' *En Jaume lo Conqueridor* ja se la consideri aisladament, ja com cap y punt de partida en l' arbre genealógich dels historiadors catalans, te molta importancia pera la crítica. L' exemple del gran rey degué incitar al cavaller Bernat Desclot á descriure 'ls ses d' En Pere III lo Gran, ressenyant avants los de sos predecessors en lo Comtat de Barcelona. Y després de Desclot, á principis del sigle XIV, ve l' amable Muntaner, lo Xenofone de la expedició de catalans y aragonesos á Orient, tema principal de sa Crónica que, per altra part, comprént desde 'l regna de Jaume I fins al d' Alfons IV, ab qual coronació acaba. Hi ha quelcom de singular en aquest llibre que no 's troba en Joinville, Froissart Vilani ó Ayala, quelcom que per la barreja del desenfado militar, de la honradés, de la franquesa amistosa y 'l fons épich y primitiu, nos produheix un goig espiritual que no 's pot confondre, tant més digne d' estima com menos frequent.

Al mateix temps que aumentavan las manifestacions del género didáctich, anava minvant la tradició poética provensal, de la que se n' aparta radicalment en l' esperit, encare que conservi molts recorts en lo llenguatge, 'l curiós *Sermó per lo passatge de Cerdanya e Corcega*, endressat per Ramon Muntaner al rey En Jaume II y al infant Alfons (1323), donántlosli consells sobre 'l modo de preparar la expedició á las esmentadas islas. Igual carácter persuassori y prácticich degueren tenir las tres diferents composicions en vers, duas de cau-

tadas y una recitada, en la coronació d' Alfons IV (1327), originals totas de son germá l' infant en Pere, de las que també dona compte Muntaner en sa Crónica. Però encara ressaltá més la ausencia absoluta de la frivolitat y 'l sensualisme trovadoreschs, substituhits per la austera moral y 'l fervorós amor de las cosas divinas, en *Lo Planct*, *Horas de Nostra Dona Sancta María*, *Els cent noms de Deu*, *Lo Desconhort*, *Lo dictat de Ramon* y altras obras rimadas (1) que en los últims anys del sigle XIII y primers del XIV havía compost lo gloriós mallorquí Ramon Llull (1233-1315), esperit heróich, qual sagacitat intelectual en rés perjudicá al desbordament afectiu que distingeix los actes de sa vida y las planas de sos escrits innumbrables. Al difundir la teología mística y ascética y cantar las aspiracions, sacrificis y desalé inspirats per l' ardorós zel de la fé relligiosa y la propaganda del bé y de la veritat, Ramon Llull enterrá la musa atrevida y llicenciosa de Guíllém de Poitiers y sos continuadors.

Al mateix temps colocava la prosa didáctica del idioma catalá al cim de la ciencia divina, y en lo *Llibre de contemplació* y en duas novelas que no 's desdenyá d' imitar l' infant Joan Manuel, singularment en lo *Blanquerna*, pera qual gran fama bastarian las sublims *Dialogacions y cántichs d' amor entre l' amich y l' amat*, y en l' encicoplédich *Fenix de les maravelles del mon*, escrit á París l' any 1309, després d' aprobat son art general per quarante doctors, realisá un dels grans ideals á que estigué consagrada sa existencia, la vulgarisació del dogma y la moral cristiana, constituhintse també, sense pensarho, en quefe d' una renovació literaria.

FR. FRANCISCO BLANCO GARCIA,
Agustiniá.

(De *La Ciudad de Dios*.)

(Seguirá.)

En lo "Centre Catalá" de Sant Andreu de Palomar

La festa ab que celebrá la nova associació de Sant Andreu de Palomar «Centre Catalá» la seva inauguració en la vetllada del dimecres, dia primer del corrent mes, es una de tantas de las que poden com tots los qu' en los treballs actius en pró de la idea regionalista prenén part activa. Com gayre be en totas las poblacions ahont hi ha prés peu la idea de reivindicar las llibertats de Catalunya, en aquesta ha sigut l' element jove lo quin ha lograt reunir en un lloch digne de la causa, á tots los que verament amants de sa patria desitjan posar al seu servey tota la seva activitat, tots los seus sacrificis y tots los seus entusiasmes. Nosaltres ab lo goig esperansador ab que solém veurer aquestas solemnitats, felicitem de tot cor al nou

Centre y li oferim las modestas planas de Lo CATALANISTA pera tot lo que sigui en be de l' autonomia de las petitas patrias.

A aquell acte que 's celebrá ab assistencia de numerosa y escullida conourrencia, se 'n reberen las següents adheissions: «Centre Catalá» y de Lo CATALANISTA d' aquesta ciutat, de la «Lliga Regional» y del *Setmanari Catalá* de Manresa, del «Centre Catalá Vilafranquí» y de *Las Cuatro Barras* de Vilafranca, de *La Veu del Montserrat* de Vich y altres. Hi estavan representadas las societats «Nou Porvenir», «Pau y Esperansa», «Centre Progressista de Sant Andreu», «Lliga de Catalunya», «Centre Excursionista de Catalunya», «Centre Escolar Catalanista», Associació de Propaganda Catalanista», «Centre Catalá», «Foment Catalanista de Barcelona», «Foment Regional de Sant Martí» y «Centre Catalá de Sant Pol», y 'ls periódichs *La Veu de Catalunya*, *L'Art del Pagés*, *Lo Sampolench*, *Lo Somatent*, *L'Arch de Sant Martí*, *La Bandera Catalana*, *Lo Teatre Regional*, *La Vanguardia* y *La Renaixensa*.

Després de llegida ab generals mostrás d' aprobació, pel secretari senyor Enrich Vilá, la memoria ressenyant los travalls d' organisació per fundar lo «Centre Catalá», lo president don Manel Ximeno doná lectura del discurs d' abertura. En ell, explicá 'l programa del Centre, dihent que sería lo del regionalisme invocat per las associacions consemblants. Feu una exacta ressenya del estat de desmoralisació que avuy regna y que tot ho corromp fent veure que sols lo regionalisme poden curarse los mals que 'ns afligeixen. Combaté l' indiferentisme avuy regnant y acabá encoratjant als socis á seguir en la obra empresa, fent la presentació de tots los oradors forasters que prengueren part en l' acte.

Don Ignasi Iglesias en representació de *Lo Teatro Regional*, felicitá al Centre.

D. Joseph Mallofré, representant del «Centre Escolar Catalanista», remarcá y feu veurer com lo regionalisme s' imposa y prospera, puig que 's funda en l' amor á la patria. Combaté al centralisme que en la escola, en los tribunals y per tot se fa sentir, ab gran detriment de la ensenyansa y del progrés del nostre poble.

D. Narcís Fuster, en representació del «Foment Catalanista», parlá ab molta vehemencia exposant (y demostrant ab rahons sa justicia) las queixas dels pobles oprimits per lo centralisme. Feu una enérgica crítica que 's fa á Espanya, per tots los partits, probant ab exemples práctichs, no ja sa inutilitat, sino sa irritant inconveniencia.

D. Francisco X. Tobella, president de l' Associació de Propaganda Catalanista», feu una bonica descripció del desenrotllo del catalanisme, enumerant los obstacles que li posan al pas, y recomaná perseverancia pera obtenir la exaltació de Catalunya.

D. Joan Freixa y Cós, representant de la «Lliga de Catalunya», exposá fentne una apología 'ls ideals catalanistas y 's planyé del indiferentisme actual que fa possibles tantas irregularitats y arbitrarietats com se cometen avuy dia. Compará á Catalunya ab Castella y demés regions espanyolas, fent veure com lo regionalisme es demanat per la diferenta manera de ser de cada una. Acabá felicitant al «Centre».

D. Angel Salabert, vis-president del «Centre Catalá», doná las gracias ab una série d'atinadas consideracions á tots los que havían pres part activa á aquella festa y als que la havían honrada ab sa presencia.

Lo president aixecá la sessió declarant inaugurat lo «Centre Catalá de Sant Andreu». L'acte resultá important y solemne.

Després de la vetllada 'ls convidats al acte y 'ls qu' en ell prengueren part foren obsequiats pels socis del Centre ab nn *lunch* que doná motiu á novas mostrars de felicitació y entússiasme pera la vida y prosperitat dels ideals regionalistas, donchs foren moltíssims los brindis qu' en aquest sentit varen prouunciarse.

MAR ENDINS

Per sa bella enamorada
cobejant un rich tresor,
mar endins una vesprada
mar endins va 'l pescador.
—Jo 't duré, marinereta
un ramell de corals fíns.—
mar endins.

Los celatges ja s' encenen,
la gabina aixeca 'l vol,
les onades van y venen
bressolant un raig de sol.
Lo collar del auba clara
¡com desgrava 'ls seus rubins!
La barqueta vola encara
mar endins.

Ve altra volta la nit bella
¡quina engunia l' esperar!
compadiula á la donzella
que suspira vora 'l mar:
Allí guayta tota sola

los astels diamantins.
La barqueta encara vola
mar endins.

—

Torna l' auba tres vogadas;
la tercera es en mal punt.
Van y venen les onades
bressolant un cos difunt:
No 't duré, marinereta,
lo ramell de corals fins.
¡Ay! va perdrers la barqueta
mar endins.

—

Pescador que t' estimava
en l' abisme clogué 'ls ulls
al tornarte'í la mar blava
sense vida tú 'l reculls.
Compadiula la donzella;
entre 'ls somnis vespertins
va fugir sa ilusió bella
mar endins.

—

En la pensa la follia,
la tristor en l' esperit,
va á la platja cada dia,
va á la platja cada nit.
Hi veu rosas esfulladas
tots los vespres y matins
com les llansen les onades
mar endins.

—

Fadrinets, los de marina,
en les hores del amor
no deixeu la vostra nena
per cercarli cap tresor.
Ambicions no satisfetes,
de la ditxa son butxins.
¡Si se 'n perden de barquetes
mar endins.!

† FRANCISCO CASAS Y AMIGÓ.

NOVAS.

Havem llegit en *El Noticiero Universal* un telégrama de Madrid, en lo qual s'assegura que 'l Gremi de Fabricants de Sabadell ha enviat una carinyosa carta al senyor Cánovas del Castillo, felicitantlo per sa conducta en los assumptos económichs durant lo temps en que ha sigut govern, y encoratjantlo á preservar ab igual energia en la defensa dels ideals proteccionistas, en la oposició en que avuy se troba.

Com comprendran nostres llegidors, fora intemperativa é intencionada aquesta felicitació, justament en aquestos moments de dolorosa memoria pera 'n Cánovas, en una corporació tan allunyada de la política com es lo Gremi de Fabricants, que 'ns varem resistir á creuerla certa y volguerem enterfarnos de lo que hi hagués de cert en aquest assumpto. Y, degudament autorisats per persona que 'ns mereix enter crédito y que á més pel cárrech qu' ocupa pot saberho, podem afirmar ab tota seguretat que no existeix tal carta felicitació del Gremi y que si s' ha parlat del assumpto ha sigut purament un ardit dels conservadors adictes á 'n Cánovas pera demostrar mes adhesions de las que realment existeixen.

Avuy acaban los exercicis espirituals que han tingut lloch en la Parroquial Iglesia de Sant Felú, durant tota aquesta setmana.

Es ben de doldrer que fins en actes com aquestos en que res hi te que veurer la malehida rutina que á tants sacerdots aparta del conreu de nostra hermosa llengua, ja que es dels actes mes íntims y sincers que 'ls fiels efectuan, plé de meditacions tot ell y en lo qual s' ha de reconcentrar cada hù en lo mes íntim del cor, es ben de doldrer repetim, que cada any ab una constancia aterradora, sia imprescindiblement la llengua castellana la que ressoni sota las voltas de la Iglesia, com si la llengua de nostres pares y ab la que 'ns dirigim á Deu, fos tant inútil y de tant baixa estofa que ni pels catalans servis en los actes mes sencills y mes íntims de la vida relligiosa.

¡Quan de bé no faria la Acadèmia Catòlica d' aquesta ciutat, que tant catalana 's mostra en altrs prácticas si desterrant tan rutinaria costum, en la que inconcientment sensdupte ha incorregut, fes per manera de que en la successiu no ressonés altre llengua que la nostra en los exercicis espirituals!

Y compliria aixís en totas sas parts, la tasca que s' ha proposat de propagar arreu l' amor á Deu y l' amor á la Patria.

Tan de bó que ho tinga present un'altra vegada.

Lo Gremi de Fabricants d' aquesta ciutat ha acordat que 'ls productes de nostra industria estigan representats en lo Certamen Universal de Chicago.

També han pres aquest acort los industrials de la vehina Tarrassa.

Nostre estimat amich D. Joan Durán y Espanya, redactor de «La Renaixensa» ha tingut la inmensa desgracia de veurer morir á son germá don Ignasi, víctima d' una curta malaltia.

Al associarnos de tot cor al dol que experimenta nostre bon amich y sa apreciabilíssima familia, fem vots pera que Deu los hi concedeixi cristiana resignació pera soportar tan terrible desgracia.

En la vetllada literaria verificada lo passat dilluns en los salons del Foment del Treball Nacional de Barcelona, don Joseph Roca y Roca doná lectura del poema inédit degut á la inspirada musa del celebrat poeta don Apelles Mestres, *L' Estiuhet de Sant Martí*.

Alguns industrials catalans tractan d' establir en la Coruña duas fábricas d' estampats, en vista de que aquella ciutat ofereix tantas ventajas pera 'l desenrotll de dita industria com las que reuneix Barcelona.

Lo passat divendres va celebrarse en lo Saló Parés de la vehina capital la vetllada que 'l jove compositor don Joan Gay soci de la «Lliga de Catalunya» dedicá á aquesta societat ab motiu de donar á coneixer algunas composicions musicals sevas sobre motius y poesias catalanas. En ella s' hi executaren algunas cansons populars de don Francisco Alió, essent las restants del senyor Gay. Unas y altrás foren cantadas admirablement per la senyoreta donya Amparó Vinyas. Lo senyor Viladriella executá en lo piano las del autor y aquest las del senyor Alió. Don Joan Freixa los hi doná lectura de la lletra de las respectivas cansons, una de las quals insertém en lo present número. La distingida concurrencia qu' omplia aquell saló aplaudí ab entussiasme totas y cada una de las composicions.

Per l' Administració d' impostos s' ha dirigit una circular als alcaldes d' aquesta provincia recomenantlos hi 'l compliment del article 20 del nou reclament d' alcoholes, en que s' ordena que tots los fabricants d' ayguardents y líquits espirituosos y 'ls compostos d' aquestos están obligats á remetre al esmentat centre una declaració en la que s' detalli la importancia de la seua industria.

Segueix essent cada dia més favoregut pel públich lo magnífich Saló-Café, resentment inaugurat ab lo nom d' Euterpe, propietat del acreditat cafeter D. Rafel Cruz.

Ho celebrém, essent d' esperar que 'l públich sabadellench sabrá correspondre als sacrificis que pera dotar á Sabadell d' un café digne de la més populosa capital, ha fet lo senyor Cruz.

Se troba bastant aliviat de la malaltia que durant alguns dias l' ha retin-
gut al llit, lo tendre fill de nostre bon amich y company don Domingo
Gari-Montllor.

Ho celebrém y desitjém en breu poguer donar la nova de sa complerta
millora.

Los senyors don Antoni, don Joseph, don Miquel y don Bernart Tous y
Manasanich han format en aquesta ciutat una societat colectiva que girará
baix la rahó social «Fills de M. Tous», dedicantse á la fabricació, compra y
venta de teixits de llana y demés materias que acordin 'ls socis. La duració
d' aquesta Societat será de cinch anys, tenint la gerencia y firma 'l primer.

Lo dia 7 del corrent en lo saló d' actes de la «Lliga de Catalunya» lo
«Centre Escolar Catalanista» celebrá una vetllada dedicada al valent regio-
nalista lo sabi catedràtic de la Universitat de Galicia don Alfred Brañas ab
motiu de donar á coneixer públicament lo missatge que dita Societat li en-
via com á respectuosa mostra d' entusiasme per lo valent discurs que llegí
en l' acte d' obertura del curs académich en dita Universitat. Ab aquest mo-
tiu don Emili Bunó doná lectura d' alguns párrafos del citat discurs y don
Joaquim Thomassino d' un ben pensat treball propi del acte. Un y altre fo-
ren aplaudits per la numerosa concurrencia. Al indicat missatge, qual por-
tada y dedicatoria es un artístich treball del conegut calígrafo senyor Flos y
Calcat que hi van afegidas innumerables adhesions.

En contestació al telégram de felicitació que la junta del Foment del
Travall Nacional dirigí al president del Consell de ministres, s' ha rebut la
següent contestació:

«President del Consell de ministres:—Agraheixo grata felicitació Foment
Travall Nacional y envío pera socis repetidas gracias y carinyós saludo.

La Secció d' Arts y Lletres del «Centre Catalá» prepara pera 'l dia de cap
d' any una solemne vetllada literaria-musical.

Segons noticias hi pendrán part los més celebrats poetes y prossistas de
Catalunya.

En los primers dias del prop-vinent Janer sostirá á la llum lo Volúm V
de la biblioteca de LO CATALANISTA.

Als vuyt dias de sa naixensa morí lo fill Joaquím, de nostre estimat
amich don Joaquim Brujas y Trias, á qui, com també á sa bondadosa espo-
sa y familia enviém la expressió de nostre condol.

SECCIÓ DE ANUNCIS

LITOGRAFIA, IMPREMTA Y GRABATS DE M. BROSSA

CARRER DE LAS VALLS, NÚMERO 23.—TELÉFONO NÚMERO 169.

ESPECIALITAT EN TRABALLS COMERCIALS

ESQUELAS MORTUORIAS

ACCIONS, OBLIGACIONS. CHEQUES, TÍTOLS Y BILLETS

Memorandums, Paper de cartes, Facturas, Circulars, Preus corrents, Catàlechs, Tarifes, Prospectes, Marques de fàbrica, Targetas de visita, de envió, de participació, de naixement y casament, Calendaris, Diplomas, Programes, Mostruaris, Billets pera concerts, etc., etc.

PLEGADORS DE CARTÓ.

GRABATS SOBRE ACER, COURE Y PEDRA

CALENDARI CATALÀ DE PARET IGRAN TAMANY!

Blok una pesseta.—De venta en la impremta de LO CATALANISTA.

BIBLIOTECA ESCOLAR CATALANISTA

REGLAS MORALES Y DE BONA CRIANSA PER J. PIN Y SOLER

AB APROBACIÓ DE L'AUTORITAT ECLESIÀSTICA

Preu: 6 rals.—De venta en l'Administració d'aquest periódich.

Litografia é Impremta de M. Brossa, Las Valls, 23.—Teléfono, 169.—SABADELL